

B I E L A N Y

Wieś w obrębie Krakowa, 7 km od Śródmieścia, przy drodze do Czernichowa. Klasztor z ogrodem, położony na szczycie Srebrnej Góry i na jej pół stoku, stanowi z daleka widoczną silną dominantę krajobrazową, na tle nieba i lesistych wzgórz.

1606-42 Mikołaj Wolski Marszałek Wielki Koronny, buduje klasztor.

1610 sprowadza do nowo wzniesionych domków pustelniczych, Kamendulów. (Tomkołowicz str. 7)

1848 Plan katastralny przedstawia zespół klasztorny z ogródkami przy każdej pustelni, oraz dużym ogrodem od pół podzielonym na 10 kwater usytuowanych w jednym rzędzie.

1857 W pół-z narożniku klasztoru mieszkał przez kilkanaście lat X Schindler prezes Senatu Rzeczypospolitej Krakowskiej (Tomkołowicz 8) Z tegoż czasu pochodzi litografia ogrodu przedstawiająca kwaterę ogrodową przy mieszkaniu Schindlera przerobioną na układ naturalistyczny. (Litografia w klasztorze)

1863 Łepkowski (str. 13) podaje opis ogrodu: "Z tej góry są dwa dziwnie piękne widoki: pierwszy z galeryi obok wrót klasztornych, drugi z altanki za cmentarzem i pustelnią. Od strony kuchni, pralni i innych spustoszałych dziś zabudowań klasztornych, cztery tarasy, na których ciągnie się ogród warzywny, spuszcza się do lasu ku brzegom Wisły. Pod nimi są piękne, obszerne sklepione piwniczki korytarze."

Stan obecny. Ogród obejmuje 5 tarasów otoczonych lasem, obniżających się kilkumetrowymi szkarpami, od najwyższego tarasu zajętego przez klasztor, ku pół., gdzie stok podcina kilkudziesięciometrowej wysokości skała opadająca w dolinę Wisły.

Całość otwarta na rozległy widok, poprzez las, Wisłę, ku panoramie Beskidów. Górny, najobszerniejszy taras, na szczycie Srebrnej Góry zajmują prócz kościoła i pomocniczych budynków klasztornych, domki pustelnicze ustawione czterema rzędami, oddzielonymi między sobą trzema podłużnymi ogrodami, towarzyszącymi ciągom komunikacyjnym, zaś pomiędzy sobą podzielone małymi ogródkami przynależnymi do poszczególnych pustelni. Ogródki te grupują się w dwu zespołach: nowicjatu (od pn) i pustelni (od płd) na kraju tarasu. Nowicjat obejmuje dwa większe ogrody między szeregami domków (z tych ~~pn-~~^{pn-} bukszpanowy, 6 kwaterowy, o dużym bogactwie wzorów i kwiatów, ~~pn-~~ płd - wiśniowy, o charakterze użytkowym, ze śladami ramowań bukszpanem i altaną w rogu), oraz 5 przydomowych o różnorodnych bogatych wzorach bukszpanowo-kwiatowych i jeden warzywny. Drugi zespół ogrodów - pustelnia, obejmuje przejście pomiędzy dwoma szeregami domków, ramowane bukszpanem, i obsadzone kwiatami, ~~pn-~~ drzewkami owocowymi, oraz 8 ogródków przydomowych z których 6 posiada kwatery bukszpanowe, z tego 5 położonych od płd otwiera się niskim parapetem na daleki widok. Na tymże tarasie, od wschodu, znajduje się "belweder" w postaci altany z widokiem poprzez las i perspektywę Wisły na Kraków. Taras drugi (od płd) położony o jedną kondygnację niżej, wąski, podpiwniczony, mieści winnice. Taras trzeci, szeroki, także podpiwniczony, zajmują warzywniki i sady (brzoskwinie i morele m.in.). Czwarty taras podobny do drugiego, lecz niepodpiwniczony opada niską szkarpą ku wąskiemu ziemnym tarasom dawnych winnic - obecnie sadów. Komunikację między tarasami umożliwiają zewnętrzne, kamienne schody między tarasami 2-3 i 4-5, zaś między tarasami 3-4 podziemne schody pod tarasem drugim i korytarze pod tarasem trzecim.

Uwagi konserwatorskie. Ogrody bielańskie są jedynymi na omawianym terenie, które zachowały się w bardzo dobrym stanie i są starannie kultywowane. Różnicę w ogólnym charakterze w stosunku do dawnego układu stanowi brak kwx podziału kwaterowego na 3 tarasie i winnic na tarasach najniższych. Pożądanym byłoby utrzymanie ogrodów w obecnym stanie.

Literatura:

Żepkowski str. 13.

Tomkiewicz str. 45. (wiadomości wyłącznie odnośnie budowy klasztoru).

Materiał roślinny: stanowią w pierwszym rzędzie strzyżone bukszpany, niektóre kilkusetletnie, krzewy ozdobne i kwiaty w wielu odmianach chodowanych tu od dawna, dalej małe drzewka owocowe: brzoskwinie, morele, oraz pnącza w postaci wina i bluszczu. Gatunki te możliwe są do uprawy ze względu na specyficzny mikroklimat uzyskany zapewne przez ^{osłonięcie} ~~zamknięcie~~ ogrodu lasem i otwarcie ku pód.

Elementy architektoniczne. XVII w kościół, klasztor, pustelnie, podpiwniczone tarasy, oraz schodki, założone są w układzie silnie zgeometryzowanym, lecz bez akcentowania osi.

Rekonstrukcja. Ogród zachowany niemal w pierwotnym stanie, dwuczęściowy, pozbawiony osi i symetrii powiązań. Taras klasztorny (pierwsza część) przedstawia się jako założenie ozdobne wielownętrzowe, prostokątne, na szkarpie, 14 kwaterowe, w układzie szerokim, otwarte 5 kwaterami ku pód na daleki widok. Zespół pozostałych tarasów (druga część) tworzy układ użytkowy, jedno wnątrzowy, prostokątny, 8 kwaterowy, również w układzie szerokim, otwarty ku pód, przechodzący w dolnej części w winnice. Kwatery w części ozdobnej w znacznej mierze zachowały rysunek wywodzący się z XVII wiecznej tradycji ogrodniczej, kultywowanej w klasztorze po dziś dzień, w postaci najrozmaitszych skomplikowanych figur geometrycznych wykonanych ze strzyżonego bukszpanu, wypełnionego kwiatami. Kwatery części użytkowej miały zapewne charakter podobny jak obecnie.

Datowanie. Ogrody, ze względu na związane z ^{ich} ~~jeje~~ wykonaniem duże prace niwelacyjne, ziemne, typ oszkarpowania i powiązanie z domkami pustelników musiały powstać już w pierwszej fazie budowy eremu, a więc począwszy od 1610 roku. Zatem wypadnie datować je na pierwszą połowę XVII w. Podobny dwuczęściowy schemat wykazują ogrody w Balicach, Branicach i Mnikowie (ten ostatni w